

Interreg Vlaanderen-Nederland

subsidieert grensoverschrijdende projecten voor slimme, groene en inclusieve groei

Conceptteksten Natuur-inbouw – Aanvraag

Versie 26-9-22

Probleemstelling/opportunititeit

De gevolgen van biodiversiteitsverlies voor onze planeet zijn een nog groter probleem dan dat van de klimaatverandering. Bovendien versterken beide crises elkaar. Ook in de bebouwde omgeving staat de biodiversiteit steeds meer onder druk, onder meer door de grote behoefte aan woningen. De bouwsector is tegelijkertijd in volle transitie ten aanzien van klimaatadaptief werken. Dit levert enerzijds grote zorgen op vanuit de natuursector (bijvoorbeeld rond vleermuizen en na-isolatie), maar het biedt ook enorme kansen voor de biodiversiteit als maatregelen 'groen' worden uitgevoerd. Op dit moment ontstaan er heel eigen lokale dynamieken. Met dit project willen we die fase overstijgen en komen tot een meer geordende aanpak in de volledige regio.

Verstedelijkte gebieden spelen een steeds belangrijker rol bij het ondersteunen van biodiversiteit. De groenblauwe dooradering via de bebouwde omgeving kan versnipperde habitats opnieuw verbinden. Steden kunnen ook voedsel en nestplaatsen bieden. Ongeveer 200 Europees beschermde soorten zijn gekoppeld aan stedelijke gebieden, waaronder enkele voor wie stedelijke gebieden van vitaal belang zijn.

In het licht van mitigatie en adaptatie aan klimaatverandering worden gebouwen en huizen gerenoveerd en worden nieuwe bebouwingen goed geïsoleerd en luchtdicht gemaakt. Dat is uiteraard nodig om de verdere klimaatverandering tegen te gaan. Maar daardoor zorgen we onbewust via bijvoorbeeld andere bekleding, isolatie en zonnepanelen ook voor het verlies van leefgebieden, rust- en slaapplekken van gebouwafhankelijke soorten zoals vleermuizen, huismussen, gierzwaluwen en bestuivende insecten ... Zo zullen renovaties van miljoenen oudere huizen en gebouwen een impact hebben op soorten die kenmerken van oudere gebouwen nodig hebben om te overleven. Denk aan spouwmuren, dilatatievoegen, reliëf in gevels en andere bouwdetails zoals betimmeringen. Nieuwe gebouwen bieden nu vaak te weinig alternatieven voor hen. Dit is ook al omschreven in verschillende artikels zoals <https://www.naturetoday.com/intl/nl/nature-reports/message/?msg=28767>.

Omwille van de klimaatverandering komen er ook steeds meer andere soorten voor, met name insecten. Sommige invasieve exotische insecten kunnen o.a. beter onder controle gehouden worden door de versterking van onze inheemse fauna zoals gierzwaluwen en vleermuizen die grote aantallen insecten eten (sommige vleermuissoorten wel tot enkele duizenden per nacht). Daarnaast verwelkomen we graag bepaalde nieuwe gebouwafhankelijke soorten door ook voor hen een plaatsje te voorzien.

Het project draagt bij aan SDG 13 "Klimaatactie" en SDG 15 "Leven op het land" van de VN Duurzame Ontwikkelingsagenda 2030 en geeft mee uitvoering aan de Vlaamse Strategie voor Duurzame Ontwikkeling 4.

Projectdoelstelling

Natuur-inbouw wil in meer gebouwen mogelijkheden voorzien voor gebouwafhankelijke fauna.

Dit vraagt een evenwichtsoefening tussen de doelen van klimaatmitigatie voor een gebouw, de gebouwgebruiker (mens) en de gebouwfankelijke fauna. Het project zal bijdragen aan een breed gedragen bewustzijn over deze problematiek. Het project wil via concrete voorbeeldprojecten (pilotprojecten) **faunavoorzieningen en andere inbouwmethodes en -technieken toepassen** en geoptimaliseerde of nieuwe mogelijkheden testen. Op die manier gebeuren er concrete dingen op het terrein en wordt een brede communicatie en de creatie van draagvlak mogelijk. Rekening houden met gebouwfankelijke fauna wordt op die manier een inherent onderdeel van natuurinclusief en duurzaam wonen en bouwen (DUWOBO).

Hoewel de kennis over het thema toeneemt, is het vaak nog onduidelijk waarom sommige faunavoorzieningen wel of geen succes hebben bij de doelsoorten. Daarom zal 'Natuur-inbouw' ook werken aan het **inventariseren van soorten die** gebruik maken van bepaalde gebouwen. We trachten daarbij vooral ook te onderzoeken welke biotische en **abiotische omstandigheden** nodig zijn voor de diersoorten, alsook het type gebouw en de functies waarvoor (zoals rusten, overwinteren of de jongen groot brengen) deze gebruikt worden enz. Daarnaast zoeken we naar mogelijkheden om alternatieven te bieden aan deze soorten. Deze mogelijkheden worden gezocht om in te bouwen in zowel bestaande huizen en andere gebouwen die gerenoveerd worden, evenals in nieuwe gebouwen. We willen ook nieuwe bouwdetails (= gevelstenen, dakpannen enz) meenemen in deze inventarisaties en onderzoek.

De effecten op de diersoorten van testvoorzieningen en -technieken zullen gemonitord worden, zodat de beleidsmakers, planners en duurzame bouwbedrijven bewust kunnen kiezen voor klimaatvriendelijke natuurinclusieve renovatieingrepen en nieuwbouw met de meest positieve effecten op de gebouwfankelijke soorten. Op basis van de bevindingen uit andere werkpakketten kunnen technieken geoptimaliseerd worden.

Het project zal op basis van deze geoptimaliseerde technieken **inspiratie en praktische voorbeelden bundelen** om de mogelijkheden om fauna te bevorderen bij renovatie of nieuwbouw en dit idee te integreren bij de stadsplanning, -ontwikkeling en bij herstructurering van woonwijken.

Een cruciaal element in dit dossier is de samenwerking van de natuursector met de bouwsector. Deze 2 sectoren moeten hier onherroepelijk verbonden worden; naar analogie met de transitie naar groendaken en -gevels. Dat is zondermeer een kritische succesfactor voor het project. Die samenwerking moet zich situeren op het niveau van de concrete projecten (uitvoering), maar ook op het niveau van optimalisering en ontwikkeling gericht op zowel de fauna als de eigenaar en gebruiker van het gebouw. De bouwsector is snel aan het evolueren en innovatie gaat er zeer snel. Het belang van opleiding van kennispartners in zowel de bouw- als natuursector is niet te onderschatten. Het is noodzakelijk dat de bezorgdheden die dit project willen tackelen, ook de zorg van de innovators in de bouwsector wordt. Daarom zal dit project sterk inzetten op **draagvlakverbreding** binnen de betrokken sectoren (natuur/bouw) en zich toeleggen op participatie van alle stakeholders (zoals gebouwgebruikers, architecten, ...) zodat ook daar het draagvlak versterkt wordt.

Het project zal zich daarvoor baseren op

- Bestaande kennishubs voor 'natuurinclusief bouwen' en 'duurzaam wonen en bouwen' (DUWOBO)
- Bestaande kennis over bepaalde onderdelen die vooral in Nederland voorhanden is
- Nieuwe pilotprojecten worden uitgevoerd bij renovatie- en bouwprojecten vooral binnen het patrimonium van de projectpartners.

Tot slot wordt onderzocht hoe de **juridische bescherming** van gebouwbewonende soorten in de praktijk werkt en wat hierin kan worden verbeterd. Dit is van groot belang

om ervoor te zorgen dat natuurinclusief bouwen en renoveren ook na afloop van het project een vaste plaats kan krijgen in landelijk, provinciaal en gemeentelijk beleid.

Grensoverschrijdende samenwerking

Er zijn in Nederland en Vlaanderen al faunavoorzieningen en we gebruiken vaak dezelfde technieken, maar we stemmen onvoldoende af met elkaar. We willen de **opgebouwde kennis** bij elkaar brengen om zo meer en verbeterde voorzieningen langs beide zijden van de grens beschikbaar te maken. De verschillende bouwmethodes en beleidsmatige aanpak creëren een kans om van elkaar te leren.

De ruimtelijke ordening is in beide landen verschillend. Dit zorgt ook voor een ander spanningsveld tussen bouw- en natuursector. Maar, de **uitdagingen op vlak van aanpakken van de klimaatverandering zijn wereldwijd** en nopen beide landen ertoe sterk in te grijpen in de bouwsector. Beide landen worden geconfronteerd met gelijkaardige uitdagingen, waaronder het beperken van biodiversiteitsverlies bij de renovatie van gebouwen.

Er wordt momenteel ook te weinig gemonitord. We weten weinig over wat maakt dat de doelsoorten al dan niet gebruik maken van de voorziening. **Deze kennis is ondermaats in beide landen.** Binnen dit project kunnen we leren vanuit de aanwezige voorzieningen. Het geeft ons een breder spectrum van pilootprojecten en we kunnen de opgedane kennis delen.

De doelsoorten komen bovendien in beide landen voor. Zij steken de grens over en kunnen dan van dezelfde soort voorzieningen gebruik maken.

In beide landen wordt aan dit onderwerp gewerkt, maar nog te fragmentarisch. Daarnaast zijn in Nederland al meer ervaring opgedaan, die kansen bieden om in beide landen een grote stap voorwaarts te maken. Immers, dit biedt kansen voor een grondige evaluatie (wat heeft het gebracht, welke werkwijzen en producten blijken het meest effectief?) waardoor in beide landen het natuurinclusief bouwen en ontwerpen naar een hoger niveau kan worden gebracht. Ook zijn in beide landen ervaringen opgedaan in het samenwerken met zowel professionals als particuliere woningeigenaren. Door deze ervaringen samen te brengen en van hieruit nieuwe aanpakken te ontwikkelen en te testen kunnen we deze samenwerkingen doelmatiger voortzetten en gaan opnemen in provinciaal en gemeentelijk beleid. Dit te doen in nauwe samenwerking tussen Vlaamse en Nederlandse partners heeft een zeer grote meerwaarde voor beide landen.

We hebben een brede coalitie ontwikkeld, die een groep transnationale sectorale experts op het gebied van stedelijke biodiversiteit en invloedrijke belanghebbenden voor stadsplanning, waaronder beleidsmakers, ruimtelijke planners, onderzoekers, terreinbeheerders en groenbeheerders. Door onze samenwerking met gemeenten, hebben we verdere verbindingen met steden en met projectontwikkelaars, woningbouwverenigingen, architecten en bouwbedrijven. Zowel in demonstratieprojecten als in verspreidingsacties ontworpen om de uitrol van succesvolle technieken aan te moedigen.

Partnerschap

De projectverantwoordelijke is het **Departement Omgeving** van de Vlaamse overheid. Het departement heeft al opgetreden als PV van Interregprojecten met veel partners zoals Invexo, 2B Connect en PROWATER. Daarnaast werkt het departement en het agentschap voor Natuur en Bos (ANB) ook aan natuurinclusief bouwen en het groenblauwe peil. Het kennisnetwerk rond stedelijke natuur en het natuurhuis kunnen ook bijdragen aan het project.

Vogelbescherming Nederland zal het project mee inhoudelijk coördineren. Ze hebben veel inhoudelijke kennis hierrond en ervaring met projectcoördinatie, zoals in Interreg North Sea Region-project PARTRIDGE. Bovendien brengt Vogelbescherming Nederland

veel kennis en ervaring in over de communicatie met zowel professionele partijen als particulieren rond natuurinclusieve maatregelen in en bij gebouwen.

Blenders VZW heeft ook veel ervaring met Interreg-projecten en andere Europese en Vlaamse subsidieprogramma's en inhoudelijke expertise rond natuurbehoud in de verstedelijkte omgeving via o.a. 2B Connect.

De werkpakketten en het volledige project worden gecoördineerd door organisaties met veel inhoudelijke kennis en ervaring met Interregprojecten en andere Europese projecten.

De projectpartners van Natuur-inbouw komen zowel uit de natuur- als bouwsector:

In Nederland is er al meer ervaring met faunavoorzieningen voor bestaande huizen. De ervaren spelers werken ook mee aan dit project zoals **Vogelbescherming Nederland en Vivara Pro**. Vogelbescherming Nederland zal daarnaast ook het werkpakket communicatie en de activiteit rond juridische en beleidsaanbevelingen coördineren. De pilootprojecten worden getest door **12 projectpartners** in al de provincies van de grensregio 6 in Vlaanderen en 6 in Nederland nl. Gemeenten Middelburg, Weert, Terneuzen, Goes, en Breda; steden Gent en Terneuzen; provincies Vlaams-Brabant, Belgisch Limburg, Oost-Vlaanderen en Antwerpen en Zeeland Lodges, . De meeste van hen hebben al deelgenomen aan Europese projecten zowel Interreg als ander programma's. Er zijn pilootprojecten vanuit afdelingen met bevoegdheid in de **bouwsector** (zoals bijvoorbeeld **Kamp C in prov Antwerpen**) en rond de **natuursector** (zoals bijvoorbeeld een stadsecoloog vanuit de **gemeente Breda**) zodat ook **binnen de pilootprojecten beide sectoren zijn vertegenwoordigd** en de scope zeer breed is. Ze testen vaak op eigen gebouwen en zullen bijvoorbeeld eigen educatieve centra uitrusten zodat het voorbeeldeffect nog meer kan uitgedragen worden. De **Provincie Belgisch Limburg** zal bijvoorbeeld vanuit de dienst Milieu en Klimaat en het Provinciaal Natuurcentrum de eigen pilootprojecten in verschillende Limburgse gemeenten coördineren en communicatief bijdragen aan de verspreiding van de kennis over faunavoorzieningen bij de gemeentelijke gebouwenambtenaren, Limburgse MOS-scholen en in overleg met het Limburgse Steunpunt Duurzaam Bouwen (DUBOLimburg) ook bij kandidaat (ver)bouwers. Om dit te realiseren zal er actief bijgedragen worden aan het werkpakket rond participatie en draagvlakverbreding vanuit de ervaring en contacten die ontwikkeld zijn als projectpartner in vorige projecten.

Bouwtechnische ondersteuning krijgen we van de **Technische Universiteit Eindhoven (TUE), departement 'Built environment'**. Deze zal fauna-uitrustingen en bouwdetails ontwikkelen en optimaliseren. Ze worden daarin ondersteund door Hogeschool PXL Hasselt. Beide kennisinstellingen hebben veel expertise en kunnen proefopstellingen ontwikkelen.

Vlaamse Confederatie Bouw (VCB) en WTCB zullen vanuit hun kennis en ervaring met bouwfirmas en onderzoek in de bouwsector hun inzichten delen met het project en ervoor zorgen dat de informatie kan doorstromen naar de bouwbedrijven en bouwmaterialontwikkelaars. VCB is De Vlaamse Confederatie Bouw is de meest representatieve beroepsorganisatie voor de bouwsector in Vlaanderen. Het WTCB is het Belgische Wetenschappelijk en Technisch Centrum voor het Bouwbedrijf.

Vivara Pro zit op de **doorsnede tussen bouw en natuur**. In de afgelopen jaren heeft Vivara Pro een behoorlijk aantal producten en voorzieningen ontwikkeld en geproduceerd die tijdens bouw of renovatie kunnen worden verwerkt of nadien bevestigd aan het gebouw.

De Steunpunten Duurzaam Wonen en Bouwen (**DUWOBO**) van de vijf Vlaamse provincies zijn vertegenwoordigd door de **provincie Oost-Vlaanderen**. Deze steunpunten hebben een jarenlange ervaring in het geven van renovatie- en nieuwbouwadviezen aan particulieren en openbare besturen. De focus ligt hier niet enkel op het energiezuiniger maken van de gebouwen, maar ook om ze klimaatbestendiger te

maken. De Steunpunten hebben een ruim netwerk waardoor ze de kennis opgedaan in dit project mee kunnen uitdragen en verspreiden.

Bouwbedrijven, bouwmaterialontwikkelaars, architecten en andere stakeholders zullen betrokken worden bij de verschillende werkpakketten, maar in het bijzonder 'participatie en draagvlak'. Er zullen voor hen specifieke participatietrajecten opgezet worden. Er zal ook een specifieke klantreis worden gemaakt voor de bouwsector.

Bouwend Nederland, Vlaamse Confederatie Bouw (VCB) en WTCB zijn bereid om hieraan mee te werken.

Het effect op de fauna is de focus van **Natuurpunt Studie**. Deze heeft ervaring met inventariseren en monitoring. De organisatie zal dan ook dat werkpakket coördineren en streeft ernaar dat de methodiek binnen het project overal gelijkend is. Hierin worden ze o.a. bijgestaan door **Hogeschool PXL**.

Natuurinvest zal o.b.v. zijn jarenlange ervaring de opleiding organiseren in Vlaanderen en Nederland. Het opleidingscentrum van Natuurinvest (Inverde) is marktleider voor professionals in natuur, groen en bosbeheer in Vlaanderen. Natuurinvest was betrokken bij de opleiding van biodiversiteitsadviseurs in 2BConnect. De inhoudelijke expertise in alle facetten zal ook komen vanuit de projectpartners in de andere werkpakketten.

De **provincie Vlaams-Brabant** zal naast de eigen pilootprojecten ook het werkpakket rond participatie en draagvlakverbreding coördineren. Ze hebben ervaring daarrond vanuit vorige Europese projecten zoals projectverantwoordelijke in Interreg VL-NL 'RHEDCOOP', NWE 'CHIPS' en 'Housing 4.0 Energy' en projectpartner in Horizon2020 projecten zoals o.a. 'CLEARING HOUSE' en 'BEAST'.